

A magyarok erőszakos kitelepítéséről

Egy ismeretlen dokumentum nyomában

Amikor a délvidéki magyarság második világháború utáni kitelepítését említjük, az itteni magyar ember emlékezetében csak valamilyen homályos kép jelenik meg, vagyis hogy erről már hallott valamit. Ez is csak az idősebbekre vonatkozik, vagy azokra, akik valamilyen formában részletesebben is foglalkoznak történelmünkkel. Szűkebb szakmai körökben persze köztudomású, hogy két „jóakarónk” is volt az újkori történelem folyamán, akiknek határozott elképzelése volt a délvidéki magyarságnak az egykori Jugoszláviából való erőszakos kitelepítéséről.

Az egyik ilyen javaslat szerzője **Vasa Čubrilović** (1897–1990) történész, egyetemi tanár, akadémikus, akit a diákeveinkben a Mlada Bosna nacionalista szervezet tagjaként ismerhettünk meg, a Ferenc Ferdinánd ellen elkövetett sarajevói merénylet kapcsán. Ez a javaslat, vagy ahogy ő nevezi, referátum, 1944. november 3-án született meg, vagyis amikor már Jugoszlávia egyes részeit a szovjet hadsereg elfoglalta, és a háború kimenetele már nem lehetett kétséges. Mivel ez a dokumentum ismert, magyar nyelven is megjelent, pusztán annyit érdemes róla megjegyezni, hogy Čubrilović szerint a kisebbségi kérdés Jugoszláviában csak kitelepítéssel oldható meg. Ennek alapján „ha a Bácskából 200 000 magyart eltávolítanánk, megoldanánk a magyar kisebbségi kérdést”. Hát igen. Ilyen egyszerű lett volna a magyar kisebbségi kérdés megoldása a II. világháború végén egy nacionalista történész szerint.

Létezik azonban egy másik dokumentum is, amelyet szűk szakmai körökben a szerb-magyar kapcsolatokkal foglalkozó történészek többször is említenek, sőt idéznek is belőle. Ez a dokumentum eddig nem jelent meg, sem eredetiben, sem pedig magyar fordításban, habár a levéltárban hozzáférhető. Egy másik egyetemi tanárról, akadémikusról van szó, aki szintén a magyarok erőszakos kitelepítésében látta a kisebbségi kérdés egyetlen megnyugtató megoldását. Míg a Čubrilović-féle dolgozat csak egy közismert történelvi javaslat volt (habár néhány hónap múltán ő is miniszteri tárcát kapott), addig ez a másik dokumentum már egy miniszter hivatalos javaslata. A Demokratikus Föderatív Jugoszlávia Ideiglenes Kormányának (1945. március 7 – 1945. november 11.) telepítésügyi minisztere, **Sreten Vukosavljević** (1881–1960) kidolgozta a minisztérium hivatalos javaslatát *A magyarok részleges kitelepítése Bácskából* címmel. A dolgozat magyar fordítása remélhetőleg hamarosan nyilvánosságra kerül.

A teljes szöveg megismerése után mindenki meggyőződhet majd róla, hogy javaslata, a „lebensraum” (élettér) elmélet igen szerényre sikerült változata. A javaslat elején a szerző azt igyekszik megmagyarázni, miért volna a szlávoknak több termőföldre szükségük, mivel Jugoszláviában a népsűrűség nagyobb, mint Magyarországon, és még a

művelésre fogható föld aránya is jóval kedvezőbb Magyarországon. Ezenkívül itt vannak a Vajdaságban sajnos még a föld nélküli magyar parasztok is, akiknek legalább 100 000-re tehető a számuk, sőt talán még legalább ennyien vannak azok a magyar parasztok, akik kevéske földdel rendelkeznek. Ha valamennyiüket földhöz kell juttatni – vélekedik a miniszter –, akkor a szerb telepéseknek, akik a háborúban való részvételükkel jogot szereztek a földre, már nem juttatható elegendő. A miniszter tisztában volt azzal, hogy a magyarokat most már nem lehet kihagyni a földosztásból, mint ahogy azt Sándor király tette Trianon után. Az sem volt számára kétséges, hogy a magyarok ilyen arányú földhöz jutása és gazdasági megerősödése a Vajdaság „magyarosodásához vezetne”

Az igazi gondot mégis inkább a határok biztonságának kérdése okozta. Vukosavljević szerint Jugoszlávia mindaddig nem érezheti biztonságban országhatárait, amíg a határ menti vidékeken a magyarok élnek többségben. „A magyar országhatár melletti magyar többség országunkban mindig akadályként fog jelentkezni a Jugoszlávia és Magyarország közötti teljes bizalom kialakításában. Nekiünk állandóan okunk lesz a félelemre. Magyarország mindig arra fog törekedni, hogy megszerezze azokat a területeket, ahol a magyarság abszolút vagy relatív többségben él.”

A miniszter két változatot dolgozott ki a „magyarkérdés” megoldására, mivel elképzelései szerint ez semmiképpen sem hagyható megoldatlanul, sőt, úgy gondolta, mindképpen a háború befejezése előtt kell megoldani.

Az egyik javaslat szerint 200 000 magyart kellene áttelepíteni Magyarországra, és ha másként nem megy, akkor ennek fejében Magyarországnak át lehetne engedni Észak-Bácska területének egy részét, amely magába foglalná mindkét Kanizsát és Zentát, valamint az innen keletre fekvő területet, egészen Mokrinig. (Itt a földrajzzal apróbb gondolatai voltak a miniszternek). Ez a megoldás biztosíthatta volna, hogy a szerbeknek „ne kelljen elvegyülniük a magyar lakossággal a Vajdaságban”.

Mivel a miniszter nehezen mondott volna le „Észak-Bácska” akár egy részéről is, kidolgozott egy másik javaslatot, amely szerint az említett három járásból (mármint: a kanizsai, a törökkanizsai és a zentai) Magyarországra kellene telepíteni 80 000 magyart, minek eredményeként a magyarok egész Vajdaságra nézve sehol sem maradnának többségben. Álláspontja szerint a magyarok „tudják, hogy sokat vétkeztek ellenünk – és mindez úgy befolyásolná őket, hogy a lakosság áttelepítését elfogadják, megértsek és elfeledjék”. A megoldás tehát egyszerűnek tűnik, kitelepítjük az őshonos lakosokat, és helyükre az ország másik részéből telepéseket hozunk. És ezután jön a csattanó: „Ha többé már nem lesz okunk

kétkedni a mi magyarjainkban, akik itt maradnak nálunk, és Magyarországon sem lesz okunk kétkedni az országunkban lévő magyar többség okozta veszély miatt, csak akkor lehetünk biztos és állandó barátságbán.” Igen, ez egyenes beszéd. Erőszakkal kiköltöztetünk 200 000 vagy csak 80 000 magyart évszázados lakóhelyéről, utána pedig jöhet a barátkozás. De ez nem minden, a miniszternek igen kedvező véleménye van a magyarokról: „Számunkra fontos, hogy jobban legyünk Magyarországgal. A magyar egy erőteljes, történelmileg magasra értékelt nemzet”. Hát ennyi!

A többször is emlegetett 200 000-res szám tehát nem a véletlen szüleménye. Már Čubrilović is ennyi magyart szeretett volna kitelepíteni, de Vukosavljević is ennyi számú tartott volna elfogadhatónak. Habár nem hozza okozati összefüggésbe a két számadatot, ne feledjük: ennyi magyarnak kellett volna földet juttatni a földreform folyamán.

A javaslatban a miniszter igyekszik igazolni elképzeléseinek helyességét, ezért részletesen ecseteli, hogy a történelem folyamán mely országokból telepítettek ki egész népcsoportokat. Példaképpül a cseheket és a szlovákokat veszi, akik már évekkel a háború befejezése előtt felkészültek a németek és a magyarok kitelepítésére. Habár nem mondja ki, de a javaslatból egyértelműen kiderül: a Beneš-dekrétumokhoz hasonló rendeletek alapján Jugoszláviában is megoldható lehetne a kisebbségi kérdés.

Az említett javaslatban nem szerepel, de abban az 1945. április 19-én keltezett kísérőlevélben, amellyel újjára engedte javaslatát, Vukosavljević miniszter még egy meghökentető megállapítást tesz. Minden, történelmi tényeken alapuló bizonyíték nélkül kimondja: a németeket és a magyarokat erőszakkal telepítették a Vajdaságra. Ez a megállapítás csak egyféle célból történhetett: ezzel lehet igazolni azt a tézist, amely szerint azokat, akiket erőszakkal telepítettek ide, erőszakkal ki is lehet telepíteni.

Vukosavljević miniszter igyekezett érvényt szerezni javaslatainak, így azt először az ideiglenes kormány gazdasági tanácsának küldte meg, míg később, 1945 szeptemberében javaslatait elküldte minisztertársainak, Kardeljnak és Đilasnak is, akiknek a kommunista párton belül jóval nagyobb volt a befolyásuk, mint a kitelepítési javaslat szerzőjének. Pontosan még ma sem tudjuk, miért utasították el Vukosavljević javaslatait, mivel a békétárgyalások során már csak egy lakosságcsere-egyezmény szerepelt napirenden, de végül abból sem lett semmi. Ha majd egyszer minden irattár megnyílik, talán erre is fény derül.

Az ilyen javaslatok elfogadása esetén nem tudni, ki élne ma már közülünk a határ ezen vagy azon az oldalán.